

RAPPORT A12-143-F

**Archeologisch onderzoek aan de
Grote Gracht te Schoonhoven
(gemeente Schoonhoven)**

Bureauonderzoek

Opdrachtgever: Stichting Muziektent Schoonhoven
p.a. Zernikelaan 44
2871 LN Schoonhoven

Contactpersoon: dhr. B. Peltenburg
tel.: 0182-385551
e-mail: bpeltenb@planet.nl

COLOFON

Projectcode: A12-143-F
Bestandsnaam: Archeologisch onderzoek aan de Grote Gracht te Schoonhoven (gemeente Schoonhoven). Bureauonderzoek.
Datum: Oktober 2012 (concept tbv overleg Historische Vereniging, moet nog worden geautoriseerd)
Auteur: M. van Dasselaar
Redactie: drs. A. Wagner / drs. R.F. Engelse
Digitale uitwerking tekeningen: drs. A. Timmers en M. van Dasselaar
Archeologische interpretatie: M. van Dasselaar
Advisering: M. van Dasselaar
Autorisatie:

drs. A. Wagner
senior KNA–archeoloog ArcheoMedia BV
e-mail: wagner@arnicon.nl

©ArcheoMedia BV, archeologisch onderzoeks- en adviesbureau, 2012, Capelle aan den IJssel

ISBN/EAN: 978-90-5970-800-6

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Betrouwbaarheid van archeologisch onderzoek

Het onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en richtlijnen, zoals vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.2) van het Centraal College van Deskundigen.

Certificering

ArcheoMedia BV heeft sinds 1994 een veiligheidsbeheerssysteem dat voldoet aan de eisen van de VCA. Sinds 1996 voldoet het kwaliteitssysteem van ArcheoMedia BV aan de eisen van de NEN-EN-ISO 9001. Sinds 2003 voldoet het kwaliteitssysteem aan de eisen van de NEN-EN-ISO 9001:2000.

ArcheoMedia BV is door het College voor de Archeologische Kwaliteit en de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geschikt bevonden voor het verrichten van vergunningsgebonden opgravingswerkzaamheden.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING.....	1
1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	3
2 AANLEIDING ONDERZOEK EN BELEIDSKADER	4
3 ONDERZOEKSVRAGEN.....	5
4 BUREAUONDERZOEK.....	6
5 SPECIFIEKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	15
6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	17
GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR	18
BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	20
OVERZICHT VAN GEOLOGISCHE EN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN	21

BIJLAGE 1 NIEUWBOUWPLAN MUZIEKTENT

SAMENVATTING

Naar aanleiding van het voornemen om in het water van de Grote Gracht ter hoogte van het Springerpark een muziektent te bouwen is door ArcheoMedia BV, in opdracht van de Stichting Muziektent Schoonhoven, een bureauonderzoek uitgevoerd.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat:

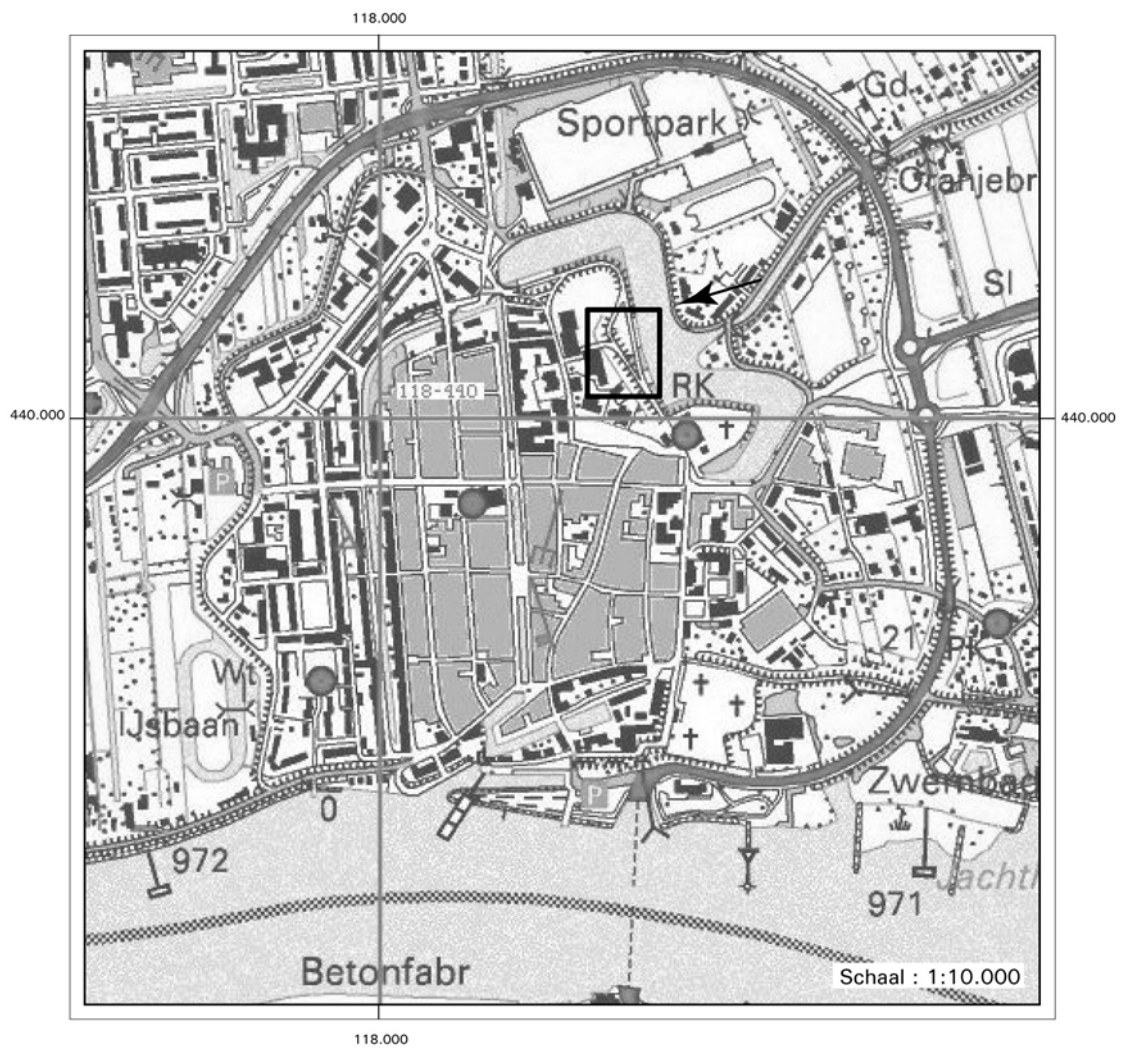
- de ondergrond op de onderzoekslocatie bestaat uit de Formatie van Echteld op een afwisseling van het Hollandveen Laagpakket met de Formatie van Echteld;
- de onderzoekslocatie volgens de Archeologische Monumentenkaart geen deel uitmaakt van een terrein met een vastgestelde archeologische waarde (AMK terrein);
- volgens de IKAW voor de onderzoekslocatie een lage trefkans op archeologische sporen geldt;
- volgens de CHS de onderzoekslocatie in een stads- of dorpskern ligt met een zeer grote kans op archeologische sporen;
- volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Schoonhoven de onderzoekslocatie in een gebied ligt met waarde 1: behoud *in situ* of bij plangebieden groter dan 50 m² en bodemingrepen dieper dan 0,3 m –mv archeologisch onderzoek;
- een lage archeologische verwachting geldt voor de periode prehistorie - vroege middeleeuwen;
- voor de late middeleeuwen (ca. vanaf 11^e/12^e eeuw-1518) een hoge archeologische verwachting geldt voor bewoningssporen met een bijzonder karakter; het Kasteel van de Heren van Schoonhoven (11^e/12^e eeuw: heren Van de Lede, vanaf 1312 heren van Henegouwen en Blois);
- de locatie van de muziektent vanaf eind van de 17^e eeuw in gebruik is als stadsgracht;
- ter plaatse van de nieuwbouw van de muziektent geldt, gelet op de ligging in de vestinggracht een lage kans op intacte archeologische resten; uit verkennend booronderzoek in het naastgelegen Springerpark blijkt dat ter plaatse van het gedempte deel van de gracht vermoedelijk al geen behoudenswaardige archeologische resten van vóór de demping in de 19^e/20^e eeuw meer aanwezig zijn.
- de verstoring die plaatsvindt door het slaan van de 12 heipalen gering is;
- In het overige deel van de onderzoekslocatie (het Springerpark) mogelijk direct onder de bouwvoor archeologische resten kunnen worden verwacht;
- de aanleg van de elektriciteitskabel van de Jan Kortlandstraat naar de elektriciteitskast bij de muziektent gebeurt met een gestuurde boring, hetgeen een geringe verstoring oplevert.

Aanbevelingen

Op basis van dit bureauonderzoek wordt een archeologisch vervolgonderzoek op de onderzoekslocatie niet noodzakelijk geacht.

Met betrekking tot deze aanbeveling dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid.

De kans bestaat dat (vondstarme) archeologische sporen en vondsten in de bodem aanwezig zijn die in de uitvoeringsfase van toekomstige bodemingrepen aan het licht komen. Voor dergelijke vondsten bestaat een wettelijke meldingsplicht ex artikel 53 van de Monumentenwet 1988 en de Wet op de archeologische monumentenzorg. Bij graafwerkzaamheden dient men dan ook attent te zijn op eventuele vondsten. De opdrachtgever verplicht de aannemer(s) om attent te zijn op eventuele vondsten en/of sporen tijdens de werkzaamheden en verplicht hen archeologische vondsten onverwijld te melden bij de bevoegde overheid.

Afbeelding 1: regionale overzichtskaart van Schoonhoven met de ligging van de onderzoekslocatie.

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectnaam:	Grote Gracht
Provincie:	Zuid-Holland
Gemeente:	Schoonhoven
Plaats:	Schoonhoven
Locatiennaam:	Grote Gracht, Springerpark
Kadastrale gegevens locatie:	kadastrale gemeente Schoonhoven, sectie B, perceelnummer 2297 en 2335
Datum bureauonderzoek	oktober 2012
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnr.:	54265
Soort onderzoek:	bureauonderzoek
Oppervlakte nieuwbouw:	ca. 55 m ²
RD-coördinaten:	x: 118.290, y: 440.160 (NW) x: 118.370, y: 440.160 (NO) x: 118.370, y: 440.040 (ZO) x: 118.290, y: 440.040 (ZW)
Bevoegde overheid:	Gemeente Schoonhoven Postbus 504 2870 AH Schoonhoven contactpersoon: mw. M. van Burgsteden tel.: 0182-38 92 07 e-mail: m.vanburgsteden@schoonhoven.nl
Adviseur van de bevoegde overheid:	Milieudienst Midden Holland Postbus 45 2800 AA Gouda Contactpersoon: drs. C. Thanos Tel.: 0182-545713 E-mail: cthanos@ismh.nh
Beheer en plaats van resp. vondsten en documentatie:	Provinciaal Depot Zuid-Holland Kalkovenweg 23 2401 LJ Alphen aan den Rijn contactpersoon: dhr. F. Kleinhuis tel.: 0172-421688 / 06-54213674 e-mail: f.kleinhuis@pzh.nl

2 AANLEIDING ONDERZOEK EN BELEIDSKADER

Aanleiding onderzoek:	<p>De Stichting Muziektent Schoonhoven is voornemens om in het water van de Grote Gracht ter hoogte van het Springerpark een muziektent te bouwen. 'Mede op initiatief van de Rotary Schoonhoven die in 2010 zijn 50-jarig jubileum vierde, werd het plan geboren om samen met Citymanagement en Schoonhovense verenigingen en andere instanties in het centrum van Schoonhoven een muziektent te realiseren op de plaats waar sinds het begin van de vorige eeuw al een muziektent was. Het ontwerp van de muziektent is gebaseerd op het oorspronkelijke historische ontwerp uit 1925'.¹ De huidige onderzoekslocatie is uiteindelijk als alternatieve locatie geschikter bevonden voor de bouw van de muziektent (zie afbeelding 2).</p> <p>De archeologische aanleiding voor het onderzoek is de ligging van de onderzoekslocatie volgens de gemeentelijke beleidsadvieskaart in een terrein met waarde 1: behoud <i>in situ</i> of bij plangebieden groter dan 50 m² en bodemingrepen dieper dan 0,3 m –mv archeologisch onderzoek noodzakelijk.²</p>
Toekomstige verstoringen: ³	<p>Ten behoeve van de nieuwbouw zullen 12 heipalen worden geslagen in de bodem van de Gracht Gracht (zie bijlage 1).⁴ Tevens wordt voor de electriciteitsvoorziening van de muziektent een electriciteitskabel aangelegd van een trafokast aan de Jan Kortlandstraat naar een meterkast in het Springerpark. Deze kabel wordt geboord door het verhoogd gelegen deel van het hiertussen gelegen Springerpark.</p>
Beleidskader:	<p>Op basis van het Verdrag van Valletta (Malta) is besloten dat archeologisch onderzoek een onderdeel vormt van bestemmingsplanvoorbereidingen en/of uit te voeren projecten waarbij ingrepen in de bodem plaatsvinden. Het verdrag is uitgewerkt in de aangepaste Monumentenwet 1988 en de Wet op de archeologische monumentenzorg (in werking getreden per 1-9-2007). Het uitgangspunt ten aanzien van de aanwezige archeologische waarden in de planvorming is volgens rijks- en provinciaal beleid, behoud <i>in situ</i>.⁵ De provincie Zuid-Holland onderschrijft deze stelling in haar Visie op Zuid-Holland, bestaande uit de Provinciale Structuurvisie, de Verordening Ruimte en de Uitvoeringsagenda.⁶ Het archeologiebeleid van de gemeente Schoonhoven wordt beschreven in de Nota archeologiebeleid gemeente Schoonhoven.⁷ Door archeologie tijdig in de planvorming te betrekken, kunnen de archeologische waarden hierin eventueel worden ingepast. Pas na de uitvoering van archeologisch vooronderzoek is het mogelijk een integrale afweging te maken, waarbij de nieuwverkregen archeologische gegevens betrokken dienen te worden.</p> <p>De bevoegde overheid dient de resultaten van het onderzoek te toetsen. De resultaten van het onderzoek dienen in de planvorming betrokken te worden.</p>

¹ Gemeente Schoonhoven 2010.

² Breimer 2011, 13 en bijlage 3.

³ Informatie opdrachtgever d.d. 01-10-2012.

⁴ Stichting Muziektent Schoonhoven, 2012.

⁵ Zie Begrippen en afkortingen.

⁶ Visie op Zuid-Holland 2011. Ook zijn ten aanzien van de archeologie in de planvorming de Regioprofielen Cultuurhistorie Zuid-Holland van belang (een uitwerking van de algemene richtlijnen voor cultuurhistorie in ruimtelijke plannen zoals die staan in de Provinciale Structuurvisie).

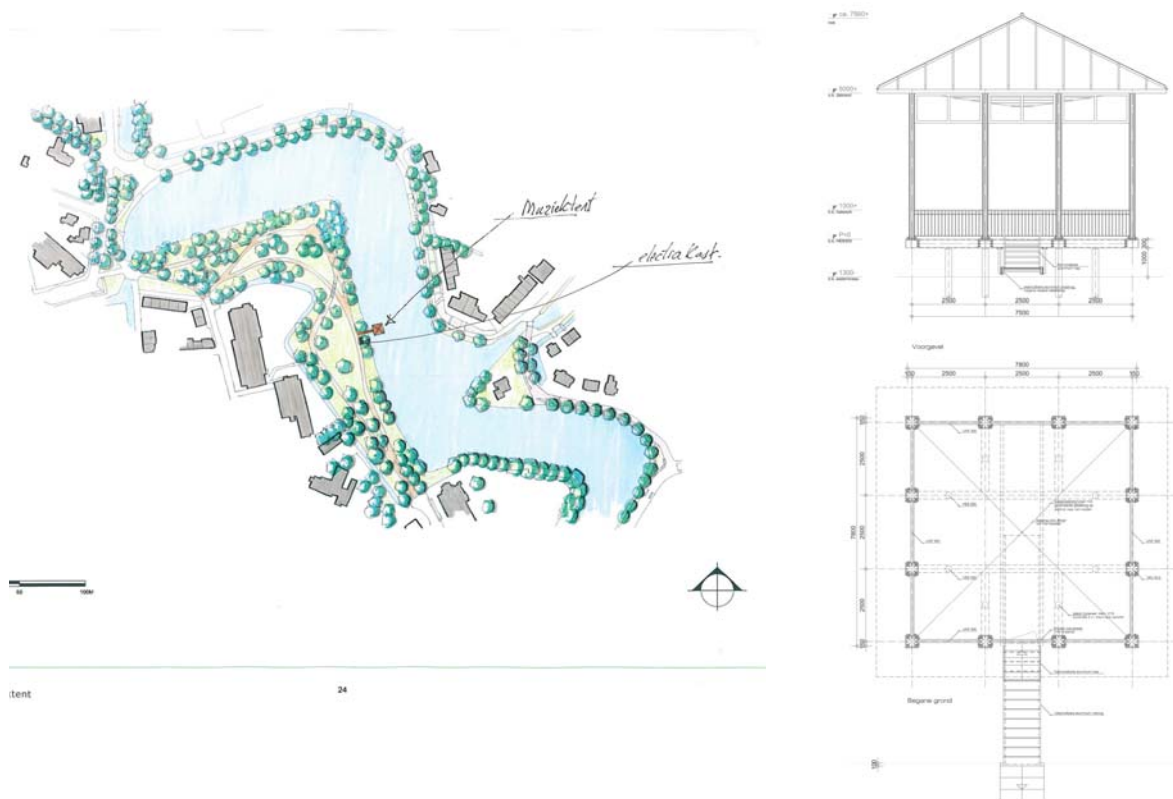
⁷ Breimer 2011.

3 ONDERZOEKSVRAGEN

De onderzoeksvragen beperken zich in algemene zin tot het opstellen van een specifieke archeologische verwachting (per periode) voor de onderzoekslocatie. Aan de hand van de resultaten van dit bureauonderzoek kunnen vragen worden gesteld die tijdens eventueel vervolgonderzoek dienen te worden beantwoord.

Ten aanzien van het uit te voeren onderzoek kunnen de volgende onderzoeksvragen worden gesteld:

1.	Hoe is de geologische ondergrond van de onderzoekslocatie en wat betekent dat voor de specifieke archeologische verwachting?
2.	Welke archeologische resten worden in het plangebied verwacht? Wat is naar verwachting de aard, de datering en de ligging ervan?
3.	Wat is de mate van versterking van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied en wat zegt dit over de kans op de aanwezigheid van intacte archeologische resten?
4.	Is aanvullend onderzoek noodzakelijk? En zo ja, in welke vorm?

Afbeelding 2: ligging van de bouwlocatie en detail bouwtekening van de muziektent (Bron: Stichting Muziektent Schoonhoven).

4 BUREAUONDERZOEK

Doel:	Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, de gaafheid en de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Aan de hand van deze gegevens wordt een specifieke archeologische verwachting opgesteld.
Onderzoeksopzet: ⁸	<p>Het onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van de provincie en voldoet aan de KNA. Binnen het bureauonderzoek zijn drie deelprocessen te onderscheiden:</p> <p><i>Bepalen onderzoekskader</i> Het vaststellen van de kaders waarbinnen het onderzoek dient plaats te vinden, bijvoorbeeld het afbakenen van het onderzoeksgebied. Tevens dienen het mogelijke toekomstige gebruik van het terrein en de consequenties daarvan voor het archeologische erfgoed te worden aangegeven.</p> <p><i>Verzamelen bekende gegevens</i> Het verzamelen van gegevens die inzicht geven in het huidige gebruik van het terrein, het historische gebruik en de bekende archeologische waarden. Daartoe worden diverse bronnen geraadpleegd zoals oude kaarten, bodemkaarten en recente archeologische onderzoeken in de omgeving.⁹ In ieder geval wordt gebruik gemaakt van ARCHIS, de AMK, de CHS, KICH en de IKAW.¹⁰</p> <p><i>Opstellen archeologische verwachting</i> Door alle uit voorgaande stappen verkregen informatie te analyseren en te interpreteren, wordt een verwachtingsmodel opgesteld voor het betreffende plangebied. Daarin wordt aangegeven welke delen van het terrein een hoge, middelhoge, dan wel lage archeologische verwachtingswaarde hebben. Op basis van dit model wordt een advies gegeven over het te volgen vervolgtraject: geen verdere actie, beschermen of aanvullend onderzoek.</p>

Bodemkundige gegevens

Geologie:	Op de Geologische Kaart van Nederland (1:50.000) is de onderzoekslocatie gelegen in een gebied met als geologische omschrijving: Formatie van Echteld op een afwisseling van het Hollandveen Laagpakket met de Formatie van Echteld (Code rF2k, komen oeverafzettingen; klei en gyttja). ¹¹ Niet op de geologische kaart aangegeven is de loop van het voormalige veenriviertje de Zevender, dat over of vlak langs de onderzoekslocatie stroomde. Het noordelijke deel van het riviertje de Zevender loopt heden ten dage nog ten noordoosten van de onderzoekslocatie (Lopikerwetering, zie afbeelding 2a en 2b). Het is een veenriviertje dat vanuit de Lopikerwaard richting
-----------	---

⁸ Voor het bureauonderzoek is met name gebruik gemaakt van het bureau- en booronderzoek in het Springerpark, waarvan een deel binnen de huidige onderzoekslocatie ligt. Zie Van Dasselaar en de Koning 2007.

⁹ Zie de literatuurlijst.

¹⁰ Zie Geraadpleegde bronnen en literatuur; Begrippen en Afkortingen.

¹¹ Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Gorinchem West. Vertaald naar de nieuwe geologische termen, zie De Mulder et.al. 2003.

	de Lek (actief vanaf ca. 200 v. Chr.) stroomde. Langs dit veenriviertje werd een kleine oeverwal gevormd. De Zevender bleef actief tot in de vroege middeleeuwen. ¹²
Geomorfologie:	De onderzoekslocatie ligt volgens de geomorfologische kaart in bebouwd gebied en is niet gekarteerd. Interpolatie levert twee mogelijkheden op: rivierkomvlakke (code 1M23) en/of rivierinversierug (code 3K26). ¹³
Bodem:	De bodem op de onderzoekslocatie is niet gekarteerd (bebouwd gebied). Vanwege de ligging in de historische binnenstad met diverse ophooglagen is het niet goed mogelijk te interpoleren. ¹⁴

Archeologische gegevens

Status onderzoekslocatie:	De onderzoekslocatie maakt volgens ARCHIS geen deel uit van een terrein met een vastgestelde archeologische waarde. ¹⁵
AMK-terreinen in de omgeving:	<p>In de omgeving van Schoonhoven bevinden zich de volgende AMK-terreinen:</p> <p>Op een afstand van ca. 1,2 km ten noordoosten van de onderzoekslocatie bevindt zich een terrein met sporen van een kasteel of hofstad uit de late middeleeuwen. Het betreft vermoedelijk het 14^e-eeuwse huis Zevender (een terrein van hoge archeologische waarde, AMKnr. 6394).¹⁶</p> <p>Op een afstand van ca. 1,6 km ten noordoosten van de onderzoekslocatie bevindt zich een donk, waarop bewoningssporen uit het Mesolithicum- Neolithicum aangetroffen zijn (een terrein van hoge archeologische waarde, AMKnr. 11570).¹⁷</p> <p>In de wijde omgeving van Schoonhoven liggen langs de ontginningsassen enkele reeksen AMK-terreinen van hoge archeologische waarde. Het betreft oude bewoninglinten bestaande uit huisterpen uit de late middeleeuwen – Nieuwe tijd (bijvoorbeeld langs de Vlist op een afstand van ca. 3 km ten noordwesten van de huidige onderzoekslocatie).</p>
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW):	Voor de onderzoekslocatie geldt een lage trefkans.
ARCHIS-waarnemingen op de onderzoekslocatie:	Op de onderzoekslocatie zijn in ARCHIS geen archeologische waarnemingen of vondstmeldingen geregistreerd. ¹⁸

¹² Hogenboom *et al.* 2011, 12, 14 en bijlage 4. De Lopikerwetering heette voorheen Zevender en daarvoor Lobeke. In Berendsen en Stouthamer wordt de Lopikerwetering aangegeven als een perimarine getijdenkreek (Berendsen en Stouthamer 2001, 252).

¹³ Alterra, geraadpleegd via ARCHIS, oktober 2012.

¹⁴ Interpolatie levert rivierkleigronden met code Rvo1C op: drechtvaaggronden bestaande uit lichte zavel en klei, kalkarm en met moerig materiaal op 40-80 cm. Deze gronden komen voor in gebieden waar klei over veen uitwigt. De grondwatertrap is III: GHG < 40 cm –mv, GLG 80-120 cm –mv (Alterra, geraadpleegd via ARCHIS, oktober 2012).

¹⁵ ARCHIS, geraadpleegd oktober 2012.

¹⁶ Er zijn steenresten gevonden en vondsten uit de 13^e-15^e eeuw. Het betrof waarschijnlijk een burcht met voorburcht. (ARCHISwaarnemingsnr. 24602; ARCHIS, geraadpleegd oktober 2012).

¹⁷ ARCHISwaarnemingsnr. 402876 betreft een terrein waar de vermoedelijke resten uit het Mesolithicum- Neolithicum ter plaatse van de donk vermoedelijk reeds verstoord zijn.

¹⁸ ARCHIS, geraadpleegd oktober 2012.

<p>CHS:</p>	<p>De onderzoekslocatie bevindt de Grote Gacht zich net buiten de beschermde stads- of dorpskern van Schoonhoven met een zeer grote kans op archeologische sporen. Het Springerpark ligt er net binnen.¹⁹</p> <p>De onderzoekslocatie bevindt zich in een gebied (met komafzettingen) waar bewoning mogelijk is vanaf de middeleeuwen.²⁰</p>
<p>Beleidsdocument gemeente:</p>	<p>Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Schoonhoven ligt de onderzoekslocatie in een gebied met waarde 1: behoud <i>in situ</i> of bij plangebieden groter dan 50 m² en bodemingrepen dieper dan 0,3 m –mv archeologisch onderzoek.²¹</p>
<p>Waarnemingen en onderzoeken in de omgeving:</p>	<p>Binnen de stad Schoonhoven zijn in ARCHIS slechts enkele waarnemingen geregistreerd. Er zijn echter ook diverse onderzoeken uitgevoerd door de Archeologische Werkgroep Schoonhoven, die niet in ARCHIS zijn opgenomen.²²</p> <p>In de nabije omgeving van de onderzoekslocatie is door de werkgroep in 1996 een opgraving uitgevoerd met belangrijke informatie over de bebouwing van het voormalige kasteleiland.²³ Op het schoolplein achter het Doelenplein zijn twee proefsleuven gegraven, waarbij op een diepte van circa 2 m-mv circa 14^e-eeuws muurwerk werd ontdekt. Het muurwerk van circa 60 tot 80 cm breed, was gefundeerd op liggende stammetjes. Het werd door de werkgroep geïnterpreteerd als muurwerk van een bijgebouw van het kasteel. Het is niet zwaar genoeg om als een deel van een hoofdgebouw te worden gezien. Van het muurwerk was slechts een aantal lagen baksteen bewaard gebleven; een indicatie dat de gebouwen van het kasteel grondig zijn afgebroken.</p> <p>in 2003 is in het Springerpark en op het Doelenplein een aantal geofysische onderzoeken uitgevoerd (radaronderzoek, weerstandsonderzoek) met als doel de resten van het Kasteel van Schoonhoven te traceren.²⁴ Op grond van het onderzoek werd geconcludeerd dat vermoedelijk delen van het muurwerk van het Kasteel van Schoonhoven in de bodem van het park bewaard gebleven waren (zie afbeelding 3a)</p> <p>Bij een booronderzoek ter voorbereiding van de renovatie van het Springerpark werden onder de resten van de vestingwerken tussen 1,4 en 3,0 m –mv ophooglagen, puinlagen en mestlagen gevonden met vondstmateriaal dat dateert vanaf de 14^e tot en met de 17^e eeuw. Het vondstenspectrum bestond uit hout (afval), dierlijk botmateriaal, baksteen en fragmenten gedraaid aardewerk, welke mogelijk</p> <p>Vrijwel direct naast de bouwlocatie van de Muziektent werden ophogingslagen gevonden die op grond van de erin aanwezige vondsten dateren uit de 19^e-20^e eeuw (de donkergrijs gekleurde delen in afbeelding 3b). Een belangrijke conclusie die uit het booronderzoek kan worden getrokken is dat twee structuren die door het radaronderzoek van MAP/ Vestigia waren aangewezen als mogelijke</p>

¹⁹ Kaarten: Archeologische kenmerken 1a en archeologische waarde 1b (CHS Zuid-Holland, geraadpleegd oktober 2012).

²⁰ Kaart: Archeologische kenmerken 1a (CHS Zuid-Holland, geraadpleegd oktober 2012).

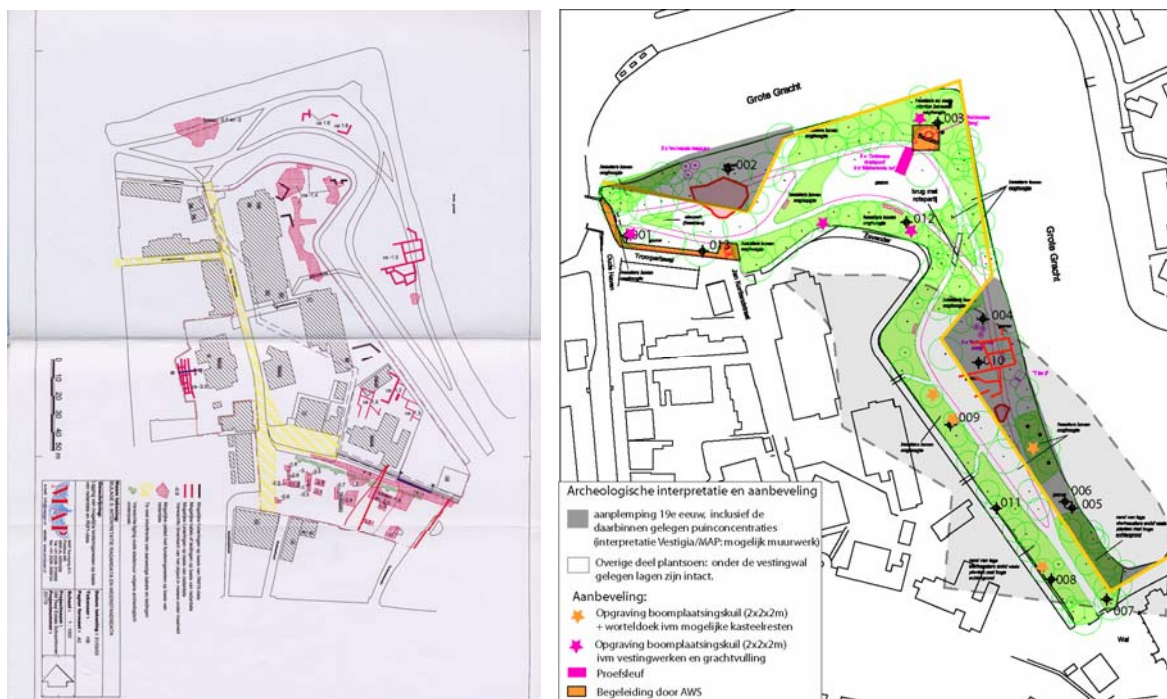
²¹ Breimer 2011, 13 en bijlage 3.

²² Deze zijn nu opgenomen in de toelichting bij de archeologische beleidskaart van de gemeente Schoonhoven. (Hoggenboom *et. al.*, 2011)

²³ Projectnummer 280 in Hooggenboom *et.al.* 2011.

²⁴ Oudhof en Hessing 2003b (inclusief geofysisch onderzoek MAP).

	<p>funderingen of puinlagen van het kasteel van Schoonhoven, (vermoedelijk) van later datum zijn. Deze twee puinconcentraties de rode structuren (in afbeelding 3a en 3b) liggen binnen de 19^e- 20^e eeuwse aanplempingen van puin en/of stadsafval, dat na de afbraak van de vestingwerken in de 'oksels' van de bastions is gestort, ten behoeve van de aanleg van het park.²⁵</p> <p>In verband met voorgenomen baggerwerkzaamheden van de Grote Gracht in de jaren '80 is door de werkgroep onderwaterarcheologie van de AWN een duikonderzoek uitgevoerd in de Grote Gracht. Hierbij zijn op de bodem van de gracht geen aanwijzingen gevonden voor archeologische vondsten of structuren zoals muurwerk of houten beschoeiingen.²⁶</p>
<p>Monumenten en Bouwhistorische gegevens</p>	<p>De Grote Gracht is als enige nog resterende gracht van de verdedigingswerken van Schoonhoven aangewezen als Rijksmonument (monumentnummer 33541). De resten van de ernaast gelegen omwalling in het Springerpark zijn ook Rijksmonument (monumentnummer 33543). De directe omgeving van de Grote Gracht is onbebouwd; er zijn geen gebouwde Rijksmonumenten.²⁷</p>

Afb. 3a en 3b: resultaten radarscan (MAP 2003) en booronderzoek (Van Dasselaar en De Koning 2007).

²⁵ Van Dasselaar en de Koning, 22.

²⁶ Informatie dhr. B Peltenburg, Archeologische Werkgroep Schoonhoven.

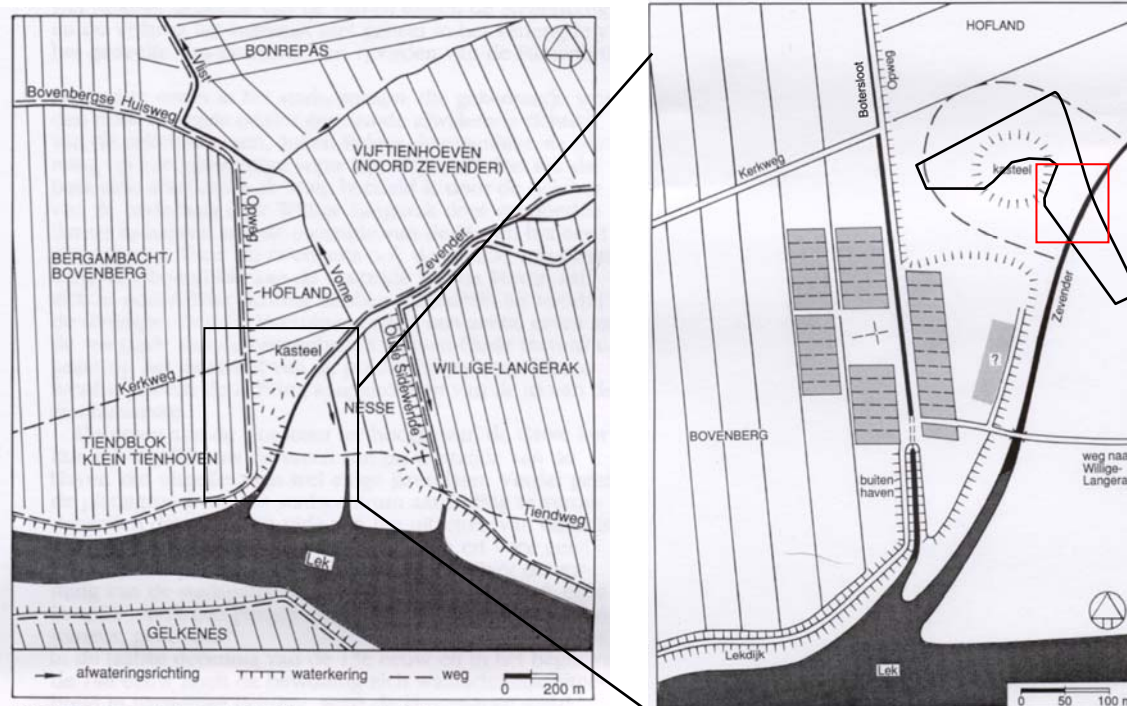
²⁷ KICH, geraadpleegd oktober 2012.

Historische gegevens

Historische gegevens onderzoeksgebied:²⁸

Ontginning en stadsvorming

Schoonhoven is ontstaan op de grens van twee oudere ontginningen, die vermoedelijk beide al in de 11^e eeuw hebben plaatsgevonden. Tussen Bergambacht (in het westen) en Willige-Langerak (in het oosten) lag tot in de 12^e eeuw een onontgonnen gebiedje aan de monding van de Zevender. In dit gebiedje werd, vermoedelijk in de 12^e eeuw, het kasteel of 'Hof' van de familie Van de Lede gebouwd, waarbij ook het ten noorden ervan gelegen Hofland werd ontgonnen (zie afbeelding 4a). De naam 'Schoonhoven' is vermoedelijk afgeleid van dit adellijk hof. Het oudste kasteel heeft vermoedelijk bestaan uit een mottekasteel. De eerste kleinschalige bebouwing van Schoonhoven heeft zich volgens Visser vermoedelijk bevonden langs de Zevender, nabij het kasteel (in afbeelding 4b aangegeven met het vraagteken).²⁹ De grootschaliger en regelmatige aanleg van de huispercelen langs de Haven dateert vermoedelijk uit het midden van de 13^e eeuw.

Globale ligging Spingerpark (zwart) en onderzoekslocatie (rood)

Afbeelding 4a en b: reconstructie prestedelijke situatie Schoonhoven en Schoonhoven ca. 1270. (bron: Henderikx 1986).

De naam Schoonhoven werd voor het eerst vermeld als een 'poort' in een oorkonde uit 1280 en behoorde op dat moment nog toe aan het geslacht Van de Lede. Heer Jan van de Lede hielp in de 13^e eeuw de ontwikkeling van de stad in gang te zetten door een haven te laten graven die uitkomt in de Lek. Deze haven werd door middel van de (gegraven) Botersloot verbonden met de Vlist. Kort daarna verdwijnt de familie Van de Lede uit beeld (wegens gebrek aan mannelijke afstammelingen?) Nicolaas van Cats, een Zeeuwse vertrouweling van Graaf Floris V, verkrijgt de stad in 1281 in leen, hetgeen is opgenomen in de eerste stadsrechtsoorkonde van Schoonhoven. Voor de

²⁸ Hogenboom *et al.* 2011, 13 ff; Stenvert *et al.* 2004, 477 ff.

²⁹ Visser 1964, 54, 55.

	<p>onderzoeklocatie zijn verder twee structuren van belang die in de ontwikkeling van de stad een belangrijke rol spelen: het Kasteel van de Heren van Schoonhoven en de vestingwerken.</p> <p><i>Het kasteel van de Heren van Schoonhoven</i></p> <p>Het kasteel wordt voor het eerst vermeld in de Rijkskroniek van Melis Stoke. Hij beschrijft hierin de belegering van het kasteel in 1300 en 1304 door Vlamingen onder leiding van Jan van Renesse. Kort hierna gaf Graaf Willem II van Holland Schoonhoven tezamen met Gouda en grote delen van de Krimpenerwaard als een aparte heerlijkheid in leen aan zijn broer, Jan van Henegouwen, heer van Beaumont (Jan van Beaumont). Rond 1312 wordt het kasteel door Jan van Beaumont herbouwd en waarschijnlijk uitgebreid; het bevond zich in vervallen staat na de belegeringen van 1300 en 1304. Na de dood van Jan van Beaumont in 1356 werden zijn kleinzoons Jan van Blois en later diens broer Guy van Blois, de heren van Schoonhoven en Gouda. Nadat ook Guy in 1399 was overleden zonder mannelijke nakomelingen, werden beide steden pas voor het eerst echt onderdeel van Holland. De archieven van de heren van Blois zijn vrijwel in zijn geheel bewaard gebleven. Betreffende het kasteel van Schoonhoven zijn er diverse rekeningen van verbouwingen bewaard gebleven. In vergelijking met het kasteel in Gouda, zijn er iets minder beschrijvingen van het Slot te Schoonhoven, vooral omdat de bouw van het laatstgenoemde slot was afgerond voordat de rekeningen beginnen. Terwijl van Gouda de volledige bouw, van circa 1360-1380, in de rekeningen kan worden gevolgd worden van Schoonhoven slechts verbouwingen genoemd. Terwijl van het Goudse kasteel aan de hand van deze 'Bloise rekeningen' een zeer goede reconstructie kon worden gemaakt,³⁰ is dit voor Schoonhoven nog niet mogelijk gebleken. Wel worden enkele belangrijke elementen van het kasteel genoemd:³¹</p> <p><i>Het belangrijkste deel van het kasteel was namelijk kennelijk het 'huis'; een gebouw dat door vier torens werd geflankeerd. Hierin bevonden zich o.a. de kapel, de 'harnasch kamer' en 'mijns joncheren camer'. Ook was er een voorburcht met stallen, bakkerij, slachterij en melkerij. Zowel de voorburcht als het huis waren door water omgeven. Buiten dit gebied stonden nog een duifhuis en een valkhuys. De hoofdtoegang lag aan de stadszijde, namelijk aan het marktveld; een tweede toegang bereikte men via een brug over de Zevender. Op de kaart van Pieter Sluyter (afbeelding 7b) staat naast de brug nog een poortgebouw. Dit is waarschijnlijk de, in de Bloise rekeningen genoemde, veldpoort. Vanaf de noordzijde kon men ook op de voorburcht komen. In 1364 wordt althans de valbrug 'an die poerte te Hoflande' vermeld. Bij een reparatie in 1399 wordt gesproken over de 'oude vierkante toren'.</i></p> <p>In de zomer van 1518 branden zowel de stad als het kasteel grotendeels af. Tot 1532 worden er hier en daar wat reparaties aan het slot uitgevoerd ten behoeve van een huisbewaarder. In 1521 wordt er echter al gesloopt om stenen te verzamelen voor het nieuw te bouwen kasteel aan de Lek. Wanneer de bouw van dat kasteel niet doorgaat, worden de stenen vervoerd naar Utrecht, voor de bouw van de vesting</p>
--	---

³⁰ Buiskool 1992.

³¹ Hermans en Brongers 1983 en Verhoef 2006.

³² Verhoef 2006, 69.

³³ Verhoef 2006, 71.

	<p>Vredenburg.³² De achtergebleven delen van het kasteel vormen een ruïne welke in 1540, op verzoek van het stadsbestuur, in opdracht van Karel V geheel wordt afgebroken.³³ Op de kaarten van Sluyter (1552 (zuiden boven) en Van Deventer (1562, noorden boven) is nog wel het voormalige kasteleiland te herkennen (zie afbeelding 5 en 5b). Het meeste detail toont de kaart van Sluyter. Hierop is onder andere een heuvel/bergje weergegeven met daarbij de vermelding 'dat oude slot'. Ook tekent hij een watertje tussen de twee delen van het eiland, en lijkt het meest westelijke deel van het eiland een ronde structuur te bevatten. Aan de oostkant staat over de Zevender nog een brug en een toegangspoort getekend.</p>
--	--

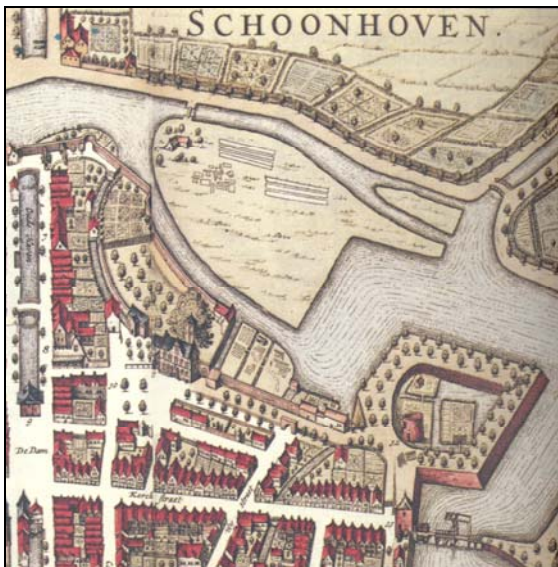
Afb. 5a en 5b. Het voormalig kasteleiland op de kaarten van Sluyter en Van Deventer.

	<p>Vestingwerken</p> <p>De oorspronkelijke plannen voor de vestingwerken rondom Schoonhoven dateren al uit circa 1582. Tot het midden van de 17^e eeuw zijn daarvan echter alleen de drie oostelijke bolwerken uitgevoerd.³⁴ Ten tijde van de Franse inval in 1672 ('het Rampjaar') werd de Hollandse waterlinie in allerijl weer in gebruik genomen en, als onderdeel daarvan, werd tevens besloten om de circa 100 jaar eerder geplande volledige omwalling om Schoonhoven te voltooien. Dit is in zijn geheel gebeurd in de periode 1673-1677. De bastions werden door de vestingbouwer Louis Paen nog volgens het Oudnederlands stelsel uitgevoerd, waardoor de bastions hetzelfde uiterlijk hadden als de drie oudere bastions aan de oostzijde van de stad (vergelijk afbeeldingen 4a en 4b). De bastions bestonden uit een onderwal, een borstwering voor en onderlangs de hoofdwal ten behoeve van de musketschutters. De flanken van de bastions stonden loodrecht op de wal of courtine.³⁵ De noordelijke en westelijke delen van de vesting werden hierbij ruimer opgezet, zodat de stad uiteindelijk door in totaal acht bolwerken werd verdedigd. Op de onderzoekslocatie werd in 1674 een van deze bolwerken, het Blekersbolwerk aangelegd, genoemd naar de bleekvelden die er oorspronkelijk lagen op het voormalig kasteleiland (zie afbeelding 6a).</p>
--	---

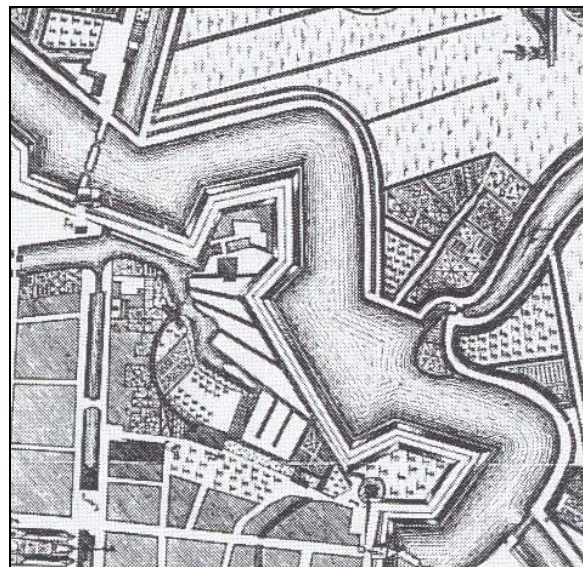
³⁴ 3 plankarten werden opgesteld, zie historische stedenatlas Schoonhoven.

³⁵ Terwijl elders ook al verdedigingswerken volgens het Nieuw Nederlandse Vestingstelsel, ontworpen door Menno Van Coehoorn, werden aangelegd.

	<p>In 1816 verloor Schoonhoven haar functie als vestingstad en vanaf de twintiger jaren van de 19^e eeuw werden de wallen en bastions geëgaliseerd. De westelijke vestinggracht werd in 1900 gedempt, het restant van de Zevender in 1930 en vervolgens in 1941 een gedeelte van de Voorhaven. In 1918-1919 werd op het Blegersbolwerk het huidige park aangelegd naar het ontwerp van L.A. Springer.</p>
<p>Historische geografie:³⁶</p>	<p>Het verdwijnen van het kasteleiland en de ontwikkeling van de vestingwerken is goed te volgen op de verschillende stadsplattegronden van Schoonhoven. Op de kaart van Van Deventer (ca. 1560, afbeelding 5b) is de oudste situatie zichtbaar, met het complete voormalige kasteleiland. De huidige onderzoekslocatie ligt daar vermoedelijk net op de rand van het kasteleiland met de oorspronkelijke kasteelgracht (vergelijk afbeelding 5b met afbeelding 7b).³⁷</p> <p>De kaart van Blaeu toont de situatie in het midden van de 17^e eeuw (zie afbeelding 6a). Alleen het oostelijke bolwerk (Kruittorenbolwerk) is dan aangelegd. Een deel van het voormalige kasteleiland bestaat dan nog. Na de aanleg van het Blegersbolwerk in 1674 is de vestinggracht ook rond dit Bolwerk doorgetrokken (zie afbeelding 6b).</p> <p>In de projectie van de kadastrale kaart van 1832 op de huidige kadastrale kaart is te zien dat de huidige bouwlocatie toen midden in de gracht lag.</p>

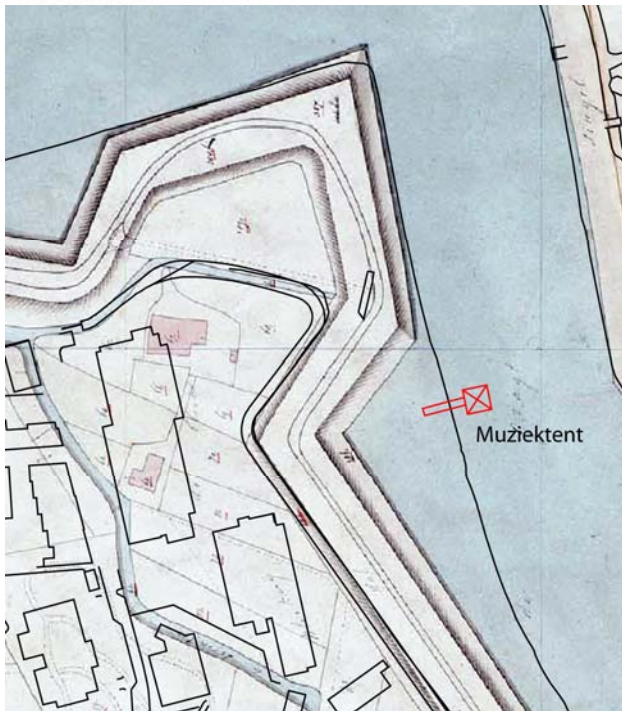
Afbeelding 6a: kaart van Blaeu (1652)

Afbeelding 6b: kopergravure. Bron: Tirion 1743.

³⁶ Watwaswaar, geraadpleegd, oktober 2012; Meurs *et al.* 2012.

³⁷ Projectie van het huidige kadaster op oude kaarten is in het algemeen lastig. Bij de projecties van de huidige situaties op oud kaartmateriaal dient opgemerkt te worden dat oude kaarten niet zo exact zijn als de huidige, soms geven ze een plan weer dat in werkelijkheid niet of anders is uitgevoerd. Bovendien kloppen de verhoudingen vaak niet, waardoor de projecties, die de schijn wekken zeer nauwkeurig te zijn, niet (exact) kloppen.

Afb. 7a: uitsnede uit de kadastrale minuutkaart van 1811-1832. In rood de geplande locatie van de muziektent. De kaart is noordgericht.

Afb. 7b: projectie van de kadastrale kaart van 1832 op de kaart van Van Deventer (Bron: Van Dasselaar en De Koning 2007). De kaart is noordgericht.

Overige gegevens

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN):	Daar de onderzoekslocatie zich onder water bevindt, levert het AHN geen relevante aanvullende informatie op. De hoogte van het Springerpark varieert van ca. 0,5m +NAP, direct naast de gracht tot 2,5 +NAP ter plaatse van de voormalige wal. ³⁸
Huidig of recent gebruik:	Vanaf de 17 ^e eeuw is de onderzoeklocatie in gebruik als vestinggracht. De gracht is in de jaren '80 tot 2,0 m onder het waterpeil uitgebaggerd door aannemingsbedrijf Peltenburg. ³⁹ Het Springerpark werd in 1918/1919 aangelegd, waarvoor een deel van de gracht tussen de uitstekende punten van de bolwerken werd gedempt.
Milieukundig onderzoek:	Er heeft geen milieukundig bodemonderzoek plaatsgevonden. ⁴⁰

³⁸ AHN, geraadpleegd oktober 2012. De maaiveldhoogtes hebben een nauwkeurigheid van ca. 6-10 cm.

³⁹ Informatie dhr. B. Peltenburg.

⁴⁰ Informatie opdrachtgever oktober 2012.

5 SPECIFIEKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Ten aanzien van het uitgevoerde onderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld. De beantwoording van de vragen 1 tot 3 wordt samengevoegd in de specifieke archeologische verwachting. Deze resulteert in een aanbeveling (beantwoording vraag 4, zie hoofdstuk 6).

Hoewel vanwege de ligging van de onderzoekslocatie in een veengebied, de kans op bewoningssporen uit de periode prehistorie – vroege middeleeuwen gering is, kan niet uitgesloten worden dat de iets hoger gelegen delen in het landschap vanaf de (late ijzertijd/) Romeinse tijd tot en met de vroege middeleeuwen (tijdelijke) bewoning heeft plaatsgevonden. Dit kan op het veen zijn geweest, maar ook op de oeverwal langs de Zevender. Er zijn echter geen meldingen van waarnemingen uit de Romeinse tijd in de omgeving van de onderzoekslocatie bekend. Er geldt dus een lage archeologische verwachting voor de prehistorie tot – vroege middeleeuwen.

Het kasteel van de heren Van de Lede

Voor resten van de prestedelijke bewoningsfase uit de tweede helft van de late Middeleeuwen (LMEB), geldt een hoge verwachting. Op de plek van het Springerpark, aan de westelijke oever van de Zevender, ontstond vanaf circa de 12^e eeuw het kasteel van de stadsheren van Schoonhoven, de heren Van de Lede. Het oudste kasteel heeft vermoedelijk bestaan uit een mottekasteel. Archeologische resten die hiervan worden verwacht bestaan uit ophogingspakketten van de motte, grachtvullingen, resten van houten en mogelijk stenen bebouwing, waterputten, afvalkuilen, mestpakketten, sporen en resten van belegering. Onder de materiële resten zijn metaal, natuursteen, (bewerkt) hout en bot, Pingsdorf-, Andenne-, Paffrath-, grijs- en ongeglazuurd roodbakkend aardewerk aan te treffen.

Het kasteel van de heren van Henegouwen en Blois

Vanaf de 14^e eeuw is het kasteel van de heren van de Lede vernieuwd en uitgebreid tot het kasteel van de heren van Henegouwen en later Blois. Dit was een uiterst rijk geslacht, dat in Schoonhoven zijn residentie had, voor de tijd dat zij in Holland verbleven. De archeologische verwachting voor resten van dit kasteel zijn hoog. Daar het kasteel in een drassige omgeving gebouwd werd, zal de conservering van organisch materiaal in afvallagen en aanplempingen goed zijn. Gerekend moet worden op bijzonder rijke vondsten, zowel aan structurele (intacte) bouwelementen, als materiële vondsten (aardewerk, metaal, glas, leer, hout, zoölogische en ecologische resten). Deze verwachting geldt niet alleen voor de plaats van het kasteel zelf, maar ook voor de grachten rondom het kasteel, waarin veelal het afval werd gestort. Ook zullen puinpakketten en uitbraaksleuven van de afbraak van het kasteel aanwezig zijn. De locatie van het kasteel is niet exact bekend; er zijn geen contemporaine afbeeldingen van. Voor de locatie van het kasteel is een projectie gemaakt van het kasteleiland, dat staat afgebeeld op de kaart van Jacob van Deventer (zie afbeelding 7b). Bekend is dat het kasteel in 1521-1540 grondig is afgebroken. Het onderzoek van de Archeologische Werkgroep Schoonhoven toont echter aan dat in ieder geval delen van funderingen, vermoedelijk van een bijgebouw, bewaard zijn gebleven. Deze resten bevonden zich op een diepte van circa 2,0 m –mv.

Vestingwerken en Springerpark

Het Blekersbolwerk dateert uit 1674. De onderzoekslocatie was gelegen in de vestinggracht ten noorden van dit Bolwerk. Archeologische sporen die hier van bewaard zijn gebleven bestaan ter plaatse van de bouwlocatie van de muziektent vermoedelijk alleen uit grachtvullingen. In het Springerpark zijn uit deze periode ophogingspakketten van de aarden wallen te verwachten. Mogelijk zijn naast deze aarden wallen resten van secundaire structuren als klampmuren en schoeiingen aanwezig (mogelijk direct onder de huidige bouwvoor). Bij de aanleg van het Blekersbolwerk is ook de huidige Grote Gracht gegraven. Hierbij zijn de oudere archeologische resten vergraven tot de bodem van de gracht. Niet geheel uitgesloten kan worden dat zich ook muurresten (met name van de kasteelperiode) of andere archeologische resten zich nog in de bodem van de gracht bevinden. Bij het uitbaggeren van de gracht tot circa 2,0 m-mv en

archeologisch duikonderzoek zijn daarvoor geen aanwijzingen gevonden.

Op grond van het uitgevoerde booronderzoek in het Springerpark is vastgesteld dat ter plaatse van de 'oksels' van het Blekersbolwerk in de 19^e/20^e eeuw puin is gestort, vermoedelijk voorafgaand aan de aanleg van het Springerpark. Vermoedelijk veroorzaken deze puinlagen de uitslagen in het radaronderzoek van MAP.

De kans op het aantreffen van vondsten van organisch materiaal en van paleo-ecologische resten is sterk afhankelijk van de bodemgesteldheid ter plaatse. Onverbrande vondsten van organisch materiaal en paleo-ecologische resten zullen over het algemeen slechts beneden de grondwaterspiegel kunnen worden aangetroffen. Vanwege de ligging onder water is dat hier vanaf de bodem van de gracht. Verbrande vondsten van organisch materiaal en paleo-ecologische resten kunnen daarnaast ook in grondsporen worden aangetroffen. Algemeen is kalkarme bodem ongunstig en kalkrijke bodem gunstig voor de conservering van organisch materiaal.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

<p>Conclusies:</p>	<p>Naar aanleiding van het voornemen om in het water van de Grote Gracht een muziektent te bouwen is door ArcheoMedia BV, in opdracht van Stichting Muziektent Schoonhoven, een bureauonderzoek uitgevoerd.</p> <p>Op grond van de resultaten van het bureauonderzoek geldt voor de onderzoekslocatie voor de periode prehistorie– vroege middeleeuwen een lage archeologische verwachting.</p> <p>In beginsel geldt voor de onderzoekslocatie vanwege de ligging in de beschermde stadskern van Schoonhoven een hoge archeologische verwachting voor resten uit de late middeleeuwen en de Nieuwe tijd.</p> <p>Voor de late middeleeuwen (ca. vanaf 12^e eeuw-1518) geldt een hoge archeologische verwachting voor bewoningssporen met een bijzonder karakter, het kasteel van de heren van Schoonhoven (11^e/12^e eeuw: heren Van de Lede, vanaf 1312 heren van Henegouwen en Blois). Ter plaatse van de nieuwbouw van de muziektent geldt, gelet op de ligging in de vestinggracht een lage kans op intacte archeologische resten. De versterking die plaatsvindt door het slaan van de 12 heipalen is overigens gering.</p> <p>In het overige deel van de onderzoekslocatie (het Springerpark) kunnen direct onder de bouwvoor archeologische resten worden verwacht. De aanleg van de elektriciteitskabel van de Jan Kortlandstraat naar de elektriciteitskast bij de muziektent gebeurt met een gestuurde boring, hetgeen een geringe versterking oplevert.</p> <p>De resultaten van het bureauonderzoek geven geen aanleiding tot aanpassingen in de voorgenomen bouwplannen op de onderzoekslocatie.</p>
<p>Aanbevelingen:</p>	<p>Op basis van dit bureauonderzoek wordt een archeologisch vervolgonderzoek op de onderzoekslocatie niet noodzakelijk geacht.</p> <p>Met betrekking tot deze aanbeveling dient contact opgenomen te worden met de bevoegde overheid.</p> <p>De kans bestaat dat (vondstarme) archeologische sporen en vondsten in de bodem aanwezig zijn die in de uitvoeringsfase van toekomstige bodemingrepen aan het licht komen. Voor dergelijke vondsten bestaat een wettelijke meldingsplicht ex artikel 53 van de Monumentenwet 1988 en de Wet op de archeologische monumentenzorg. Bij graafwerkzaamheden dient men dan ook attent te zijn op eventuele vondsten. De opdrachtgever verplicht de aannemer(s) om attent te zijn op eventuele vondsten en/of sporen tijdens de werkzaamheden en verplicht hen archeologische vondsten onverwijld te melden bij de bevoegde overheid.</p>

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), geraadpleegd juni 2012 via <http://www.ahn.nl>.
- Archeologische Monumentenkaart (AMK), geraadpleegd juni 2012 via ARCHIS.
- Archeologische waarnemingen en vondstmeldingen, geraadpleegd juni 2012 via ARCHIS.
- Berendsen, H.J.A., en E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine–Meuse delta, The Netherlands*, Assen.
- Breimer, J.N.W., 2011: *Nota archeologiebeleid, gemeente Schoonhoven*. Leiden (Hazenberg AMZ Publicaties 2011, projectnummer 5261).
- Cultureelerfgoed, geraadpleegd juni 2012 via <http://cultureelerfgoed.adlibsoft.com/default.aspx>.
- Dasselaar, M., en M.W.A. de Koning, 2007: *Archeologisch onderzoek ten behoeve van de renovatie van het Springerpark te Schoonhoven. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met boringen*, Capelle aan den IJssel (ArcheoMedia-rapport A07-151-I).
- Dasselaar, M., (in voorb.): *Evaluatieverslag archeologische begeleiding Wal te Schoonhoven project A11-087-N*, Capelle aan den IJssel.
- Deeben, J.H.C. (red.), 2008: *De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie*. Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 155).
- Dinoloket, geraadpleegd juni 2012 via <http://www.dinoloket.nl>.
- Gemeente Schoonhoven, 2010, aangepast initiatiefvoorstel Muziektent, bron: [www.schoonhoven.nl/vergadering gemeenteraad 25-02-2010](http://www.schoonhoven.nl/vergadering_gemeenteraad_25-02-2010)
- Geologische kaart van Nederland 1:50.000, 1992: *Gorinchem West, Kaartblad 38 West*. Rijswijk.
- Google Earth, geraadpleegd juni 2012 via <http://www.earth.google.com>.
- Hogenboom, F., Houkes, R.A., Verhoef, A.W., 2011: *Toelichting op de Archeologische beleidskaart Schoonhoven*, Leiden (Hazenberg Archeologie AMZ Publicaties 2011-4, projectnummer: 5260).
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW2), geraadpleegd juni 2012 via ARCHIS.
- Isendoorn, A.J.D., 2009: *Archeologisch onderzoek aan de Kademuren Oude Haven te Schoonhoven (gemeente Schoonhoven). Bureauonderzoek*, Capelle aan den IJssel (ArcheoMedia-rapport A09-108-F).
- KICH, geraadpleegd juni 2012 via <http://www.kich.nl>.
- Koeman, C., en J.C. Visser, 1992: *De stadsplattegronden van Jacob van Deventer*. Weesp.
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2, november 2010, Gouda.
- Luchtfoto-atlas Zuid-Holland, 2005: schaal 1:14.000. Landsmeer.
- Mulder, E.F.J. *et al.*, 2003: *De Ondergrond van Nederland*. Delft.
- Meurs, P., J. van Doorn, L. Voerman en D. Kerklaan, 2011: *Schoonhoven Trompertswal, cultuurhistorische quickscan*, Schiedam (SteenhuisMeurs 134/2011).

Oudhof, J.W.M. en W.A.M. Hessing, 2003a, *Archeologische effectrapportage plangebied Doelenplein, gemeente Schoonhoven*, Rapport Vestigia V71, Bunschoten.

Oudhof, J.W.M. en W.A.M. Hessing, 2003b: *Schoonhoven Doelenplein, Aanvullend archeologisch advies (inclusief geofysisch onderzoek MAP)*, Rapport Vestigia V92, Bunschoten.

Rijk, P.T.A., de, 2011: *Archeologisch onderzoek aan de Lopikerstraat 46 te Schoonhoven (gemeente Schoonhoven). Bureauonderzoek met controleboringen*, Capelle aan den IJssel (ArcheoMedia-projectcode A12-017-F).

Staak-Stijnman, S., van der, en M.W.A. de Koning, 2005: *Verkennd archeologisch onderzoek Beneluxlaan 63 te Schoonhoven*, Capelle aan den IJssel (ArcheoMedia-rapport A04-610-Z).

Staak, S., van der, 2004: *Verkennd archeologisch onderzoek Wal 30 te Schoonhoven*, Capelle aan den IJssel (ArcheoMedia-rapport A04-286-Z).

Stenvert, R. *et al.*, 2004: *Monumenten in Nederland, Zuid-Holland*, Zwolle, Zeist.

Stichting Muziektent Schoonhoven, 2012, *Bouwtekening muziektent*, Schoonhoven.

Verhoef, H.A. 2006, *De laatste jaren van het kasteel te Schoonhoven*, Historische Encyclopedie Krimpenerwaard, jaargang 30, 61-73, Schoonhoven.

Visie op Zuid-Holland 2011, geraadpleegd juni 2011 via <http://www.zuid-holland.nl/visieopzuidholland>.

Watwaswaar, geraadpleegd juni 2012, via [watwaswaar.nl](http://www.watwaswaar.nl).

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

AMK	Archeologische MonumentenKaart. Een kaart waarop vastgestelde archeologische monumenten zijn vermeld.
Archeologische indicator/indicatie	Indicatief archeologisch materiaal, zoals houtskool, verbrande leem, aardewerk en bot, dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats (definitie KNA).
ARCHIS	Archeologisch InformatieSysteem. Een archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) waarin alle onderzoeks- en vondstmeldingen in Nederland geregistreerd staan.
Bevoegde overheid	De overheid, die het selectiebesluit neemt, het Programma van Eisen laat opstellen en goedkeuring verleent aan een eventueel ontwerp (definitie KNA).
CHS	Cultuurhistorisch HoofdStructuur. Een verzameling van overzichtskaarten van archeologische, geologische, historische en landschappelijke waarden voor verscheidene regio's in Nederland.
Complex	Een uit meerdere met elkaar in ruimte, tijd en functioneel opzicht samenhangende structuren en/of individuele sporen (definitie KNA).
Cultuurlaag	Een licht tot sterk humeuze oude bewoningslaag of afvallaag, ontstaan door menselijke activiteit, met archeologische indicatoren.
CCvD Archeologie	Centraal College van Deskundigen Archeologie.
DGPS	Differential Global Positioning System. Meetapparatuur die via satellieten de exacte coördinaten van een locatie inmeet.
<i>Ex situ</i>	buiten de context van de vindplaats.
(Grond)spoor	een ruimtelijk duidelijk begrensbare verschijnsel ontstaan door menselijke activiteit (bijvoorbeeld een paalkuil, lijksilhouet of muur) of natuurlijke oorsprong (bijvoorbeeld een boomval). Binnen een spoor kunnen verschillende, duidelijk te onderscheiden eenheden voorkomen (definitie KNA).
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Een op geologische structuren gebaseerde kaart van archeologische waarden.
<i>In situ</i>	ter plekke of binnen de context van de vindplaats.
KICH	KennisInfrastructuur CultuurHistorie. KICH biedt informatie over monumenten, archeologische vindplaatsen, landschappen en landschapselementen en daarmee gerelateerde informatie.
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.
m -mv	meter onder het maaiveld.
m -NAP	meter onder Normaal Amsterdams Peil (: officieel peilmerk).
PvE	Programma van Eisen, goedgekeurd door de bevoegde overheid en de basis van archeologisch onderzoek. Het geeft de probleemstelling en de doelen van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats aan en formuleert de daaruit af te leiden eisen aan het uit te voeren werk.
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

OVERZICHT VAN GEOLOGISCHE EN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische en historische periodisering	Indeling in jaren C14 jaren BP	Geologische tijdsindeling	Pollenzones	Westland Formatie Standaardindeling		Nieuwe nomenclatuur			
				kustgebied	rivieren-gebied	kustgebied		rivieren-gebied	
Nieuwe tijd	1950 - 0	H O L O C E N E	Subatlanticum	Vb 2	Duinkerke III (800-heden)	Tiel III	Laagpakket van Walcheren	Formatie van Naaldwijk	Formatie van Echteld
Middeleeuwen Late Middel-eeuwen	1000 - 1000			Vb 1	Duinkerke II (250-600)	Tiel II			
Karolingisch Merovingisch				0	Duinkerke I (500-200)	Tiel I			
Romeinse tijd	0 - 2000			Va	Duinkerke 0 (1500-1000)	Tiel 0			
IJzertijd				900	IVb	Calais IV (2700-1800)	Gorkum IV		
Bronstijd	1000 - 3000			ca. -1500	IVa	Calais III (3300-2700)	Gorkum III		
Neolithicum	2000 - 4000			Subboreaal	III	Calais II (4300-3300)	Gorkum II		
	3000 - 5000					Calais I (6000-4300)	Gorkum I		
	4000 - 6000					Atlanticum	II	I	
Mesolithicum	6000 - 8000			Boreaal	I				
	7000 - 9000								
Paleolithicum	8000 - 10000						Basisveen Laag	Formatie van Nieuwkoop	

Bron: Toelichting bij de Geologische Kaart van Nederland (Rijks Geologische Dienst, Haarlem 1997)

Bron: Mulder e.a. 2003: *De ondergrond van Nederland* (NITG/ TNO).

BIJLAGE 1

Nieuwbouwplan

(bron: opdrachtgever, 2012)

Grote Gracht.

Nieuwe Singel

Grote Gracht

bertswal

rovenierstraat

Jan Kortlandsstraat

Zevenderpad

Zevenderpad

School

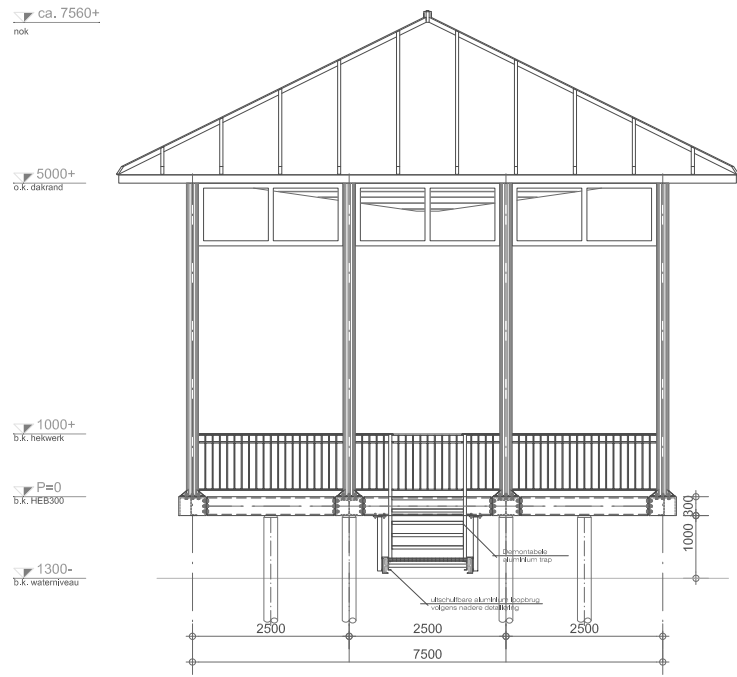
School

School

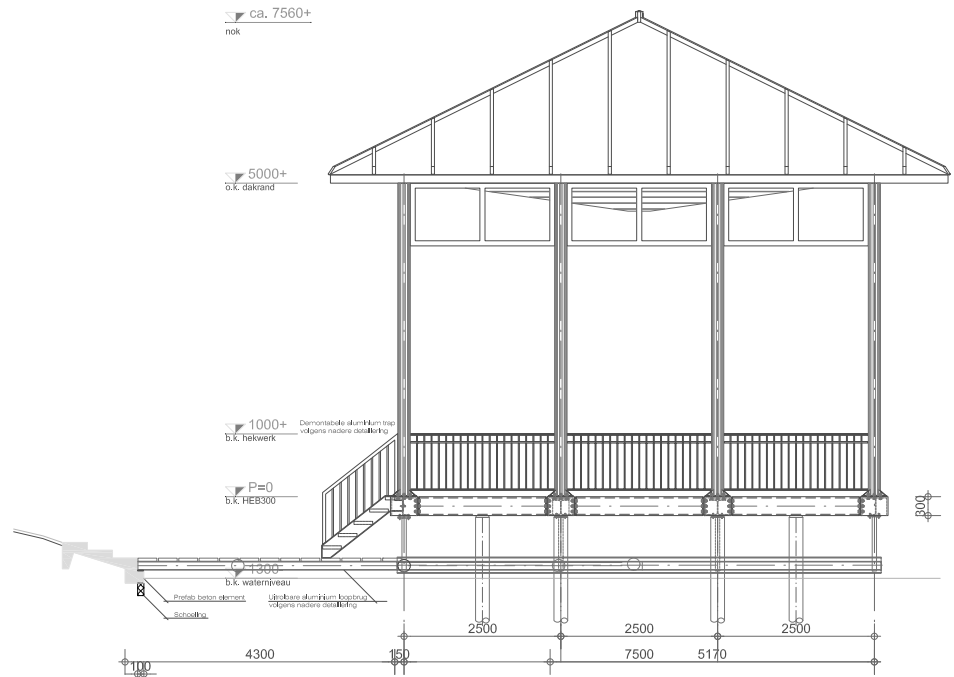
School

School

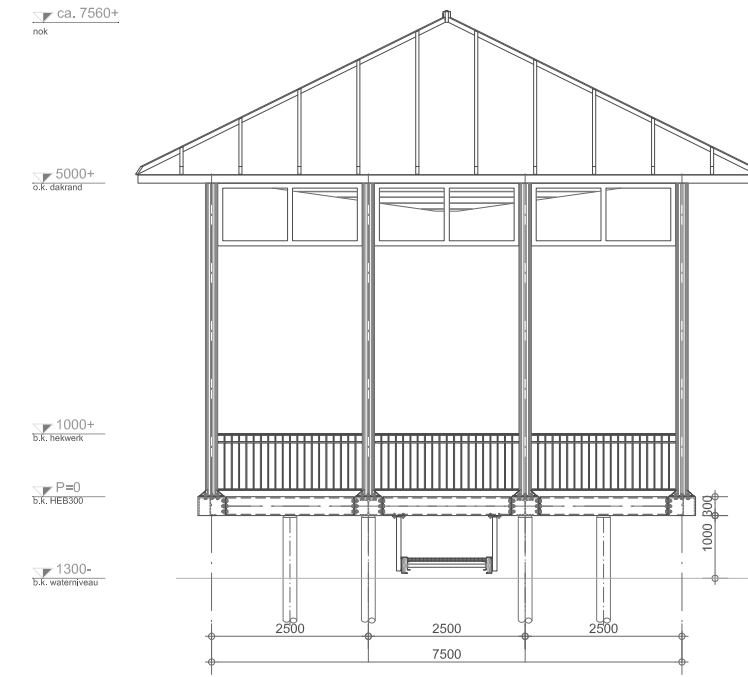
9

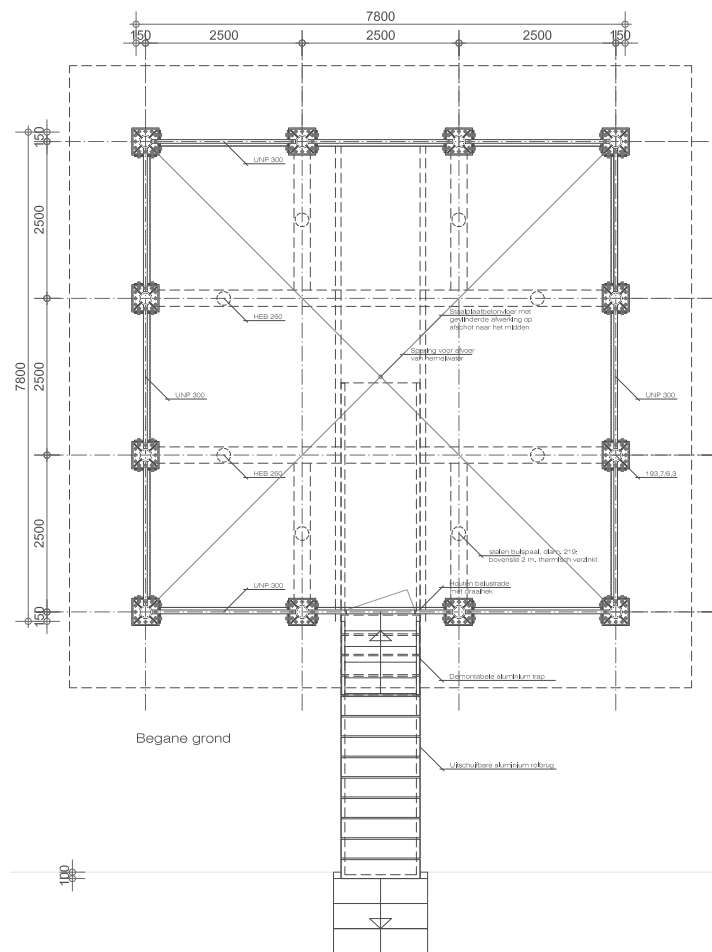
Voorgevel

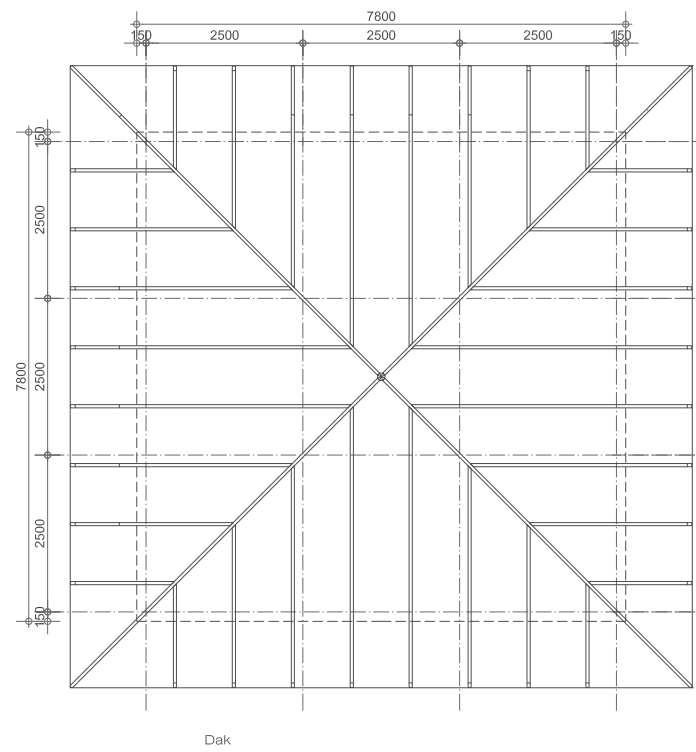
Rechtergevel

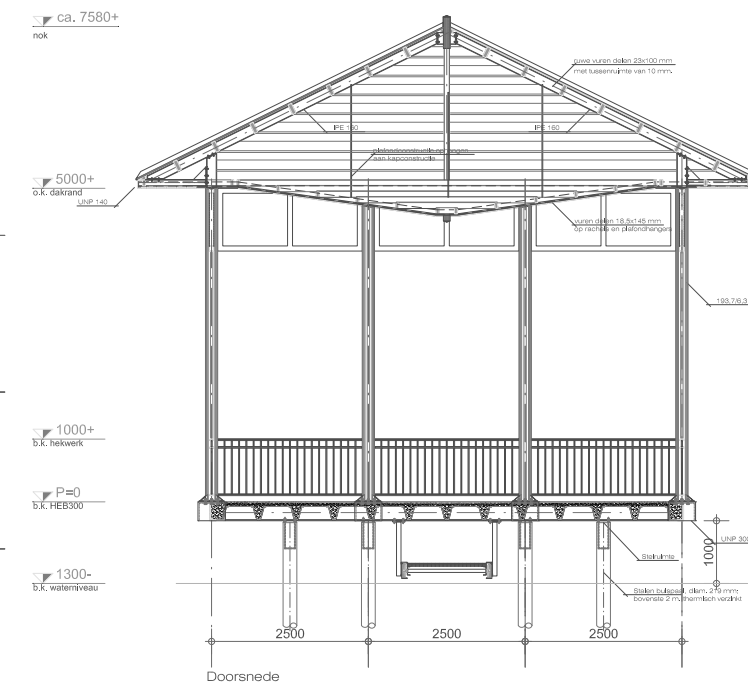
Achtergevel

Begane grond

Dak

Doorsnede